

Uitgever: Celtica Publishing Romance, Capelle aan den IJssel

Druk: Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

Omslagontwerp: Petra Muilenburg

Covermodel: Yolinda Vixen, fotografie Petra Muilenburg

Eerste druk: 2014

ISBN: 978-94-91300-22-6

Deze editie © door Marian Kramer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Het grote ontwaken

Marian Kramer

I

“Yvonne! Haal jij voordat je naar huis komt iets gemakkelijk te eten?”

Dat riep Hans haar na toen ze de deur achter zich dichttrok. In zichzelf mopperend liep Yvonne naar haar auto, de sleutels in haar mond, haar tas in haar ene en haar attachékoffer in haar andere hand. Het gehuil van Danny resoneerde in haar oren. Hij was alweer ziek. Werken en moeder zijn, was soms knap vervelend. De hele nacht waren Hans en zij in de weer geweest met hem. Huilen, inslapen, wakker worden, huilen. Om de beurt waren ze naar hem toe gegaan, hadden hem drinken gegeven, luier verschoond, maar niets kon hem gelukkig maken. Volgens haar moeder had hij last van doorkomende tandjes, en zij kon het weten, als moeder van drie kinderen.

Yvonne startte de auto en reed achteruit de weg op. De eerste vergadering van die dag was om tien uur, daarna had ze een lunchafspraak en om drie uur nog een vergadering. Weer een ellenlange dag vol gesprekken. Ze wist dat de uitbreidingsplannen van de directie een aardige duit zouden gaan kosten. Zij ‘paste op de centen’ van het architectenbureau en ging er prat op dit goed te doen.

Met een vluchtige blik in haar spiegel en eenzelfde blik over haar schouder, manoeuvreerde Yvonne haar auto de snelweg op. Ze trapte het gaspedaal flink in. Als ze een beetje vaart maakte, dan zou ze niet weer te laat komen. Weliswaar was er niemand die haar een standje zou geven, maar ze ergerde zich aan de reacties van sommige collega’s. Niemand had begrepen dat zij na de geboorte van haar zoontje geen ouderschapsverlof had gewild. Men was er zelfs min of meer vanuit gegaan dat ze een parttime baan zou ambiëren. Yvonne

grinnikte bij de gedachte. Hans was juist degene geweest die ouderschapsverlof had genomen, omdat het inleveren van een deel van zijn loon financieel gezien veel beter uitkwam. Zij verdiende immers meer dan hij. Bovendien vond ze dat haar baan niet in tweeën gesplitst kon worden, twee halve boekhouders konden nooit één hele vormen. Ook de directie was die mening toegedaan en daar was men dan ook, zij het gereserveerd, blij dat zij te kennen had gegeven full-time te willen blijven werken na de geboorte van haar kind. De gereserveerdheid was onderdeel van hun angst dat zij alsnog zou willen stoppen. Of overbezorgd zou blijken te zijn en constant met de oppas aan de telefoon zou hangen. Maar zo was ze niet.

Ze was dol op Danny. Volgens haar vriendin en oppas Ellen was hij een gemakkelijke baby. Dat zij moeite had met de gebroken nachten had niets met het kindje te maken. Zij had altijd geweten dat ze niet het moedertype bij uitstek was. Werken was haar lust en haar leven, ze had niet voor niets gestudeerd en zich opgewerkt om uiteindelijk te komen op een goedbetaalde positie zoals ze nu bekleedde. Hans had daar soms moeite mee. Hij had eigenlijk liever een huisvrouw als echtgenote gehad, maar hij had haar ambities op de koop toe genomen omdat hij van haar hield. Het feit dat zij meer verdiende dan hij, vond hij ook niet echt leuk en dat haar werktijden regelmatig uitliepen, was eveneens iets waar hij zich aan ergerde. Toch hield hij van haar, zei hij regelmatig, al vergat hij nooit om genoemde bedenkingen erbij te vermelden.

Het plan om kinderen te nemen was van hem uitgegaan. Toen ze zeven jaar geleden met elkaar trouwden, was het de bedoeling geweest om na haar toenmalige studie aan kinderen te beginnen. Hans wilde graag twee of drie kinderen. Zelf kwam hij uit een gezin van vier, een ouderwets gezellig gezin. Zijn vader had zich opgewerkt in de chemie, zijn moeder was altijd thuis. Zij was echt een moeder zoals uit de meisjespockets uit Yvonne's jeugd. Na schooltijd was er thee met koek en een gezellige babbel. Stipt om zes uur eten: Hollandse pot met vla toe. Bij haar thuis was het anders gegaan. Haar moeder werkte in het dichtbijgelegen bejaardentehuis, waar volop werk te verzetten was. Hiernaast zat zij ook in de bewonersvereni-

ging en ze verrichtte veel liefdadigheidswerk. Ook haar vader had een drukke baan, zodat de kinderen zeer zelfstandig waren opgegroeid. Iedereen had zijn eigen taak in het huishouden. Net als haar oudere broer Timo en haar zusje Mischa deed Yvonne alles alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Het zelfstandige zat er bij hen allemaal vroeg in. Bij Hans niet. Hij kon in het begin haar kookkunst niet waarderen, vond dat ze alles veel te kort op liet staan en dat hij te hard moest kauwen op zijn eten. Zijn aandeel in het huishouden was in het begin ook summier. Gelukkig had ze hem, al was het dan morrend, zo ver gekregen dat hij meehielp met poetsen en boenen. Nu Danny er was, liet hij zien dat hij zelfs een grote steun kon zijn. Hij wilde immers kinderen en vanuit zijn oogpunt bezien, hadden ze al te lang gewacht. Nadat zij haar studie had afgerond, wilde ze - voor ze aan het stichten van een gezin begonnen - eerst ervaring opdoen. Nu was alles nog vers, had ze gezegd, als ze iets wilde bereiken in het bedrijfsleven, dan had ze een stevige basis nodig.

Het opdoen van ervaring liep uiteindelijk meer uit dan ze had gedacht. Ze was goed in haar werk en vond steeds weer nieuwe uitdagingen. Twee jaar geleden zocht Van Mees en Zoon een boekhouder. Eigenlijk was zij voor een dergelijke baan nog te onervaren. Met haar nog net geen achtentwintig jaar en slechts een jaar ervaring als boekhouder op een onbeduidend kantoor, kon zij nooit de beste kandidate zijn voor dat werk. Haar zelfverzekerde houding en goede referenties bleken voor de directie toch voldoende om haar aan te nemen. Het eerste halfjaar werkte zij samen met de oude boekhouder, die daarna met pensioen ging. Zijn aandeel in haar leerproces was van grote waarde. Geholpen door hem maakte zij zich meer dan waar.

“Zeur niet, man”, gromde Yvonne naar de toeterende bestuurder die haar rijstijl niet kon waarderen.

Ze reed altijd hard. Niet roekeloos, zo hield ze zichzelf voor, maar al die snelheidsbeperkingen vond ze maar onzin. Het was druk op de weg. Net als zij, waren vele mensen onderweg naar hun werk. De neerplenzende regen belemmerde haar het zicht danig, ondanks dat de ruitenwissers op de hoogste snelheid heen en weer bewogen.

Noodgedwongen reed ze op de eerste baan van de snelweg, met voor haar een Renault Clio en daar weer voor een vrachtwagen. Ze had nog geen mogelijkheid gezien in te halen, maar was vast van plan dit te doen zodra de gelegenheid zich voordeed. Hier gingen ze een flinke bocht in waarna de weg zich bij de A20 zou voegen. Het verkeer paste zijn snelheid aan vanwege de regen, maar dat nam niet weg dat degene voor haar wel bijzonder langzaam ging rijden. En dat vlakbij die vervelende oprit. Yvonne wierp een vluchtige blik in haar achteruitkijkspiegel. Als ze snel was, kon ze de slak inhalen. Zonder goed naar de rest van het verkeer te kijken, deed ze haar linker knipperlicht aan, gaf een draai aan haar stuur en drukte het gaspedaal diep in. De automobilist achter haar had dezelfde gedachte en volgde moeiteloos haar manoeuvre van de eerste naar de tweede baan. Pas op dat moment zag Yvonne dat de langzaamrijder eveneens invoegde. Vlak voor haar schoot hij de tweede baan op, opgejaagd door de vrachtwagen die zijn knipperlicht al aan had. Yvonne vloekte. Remmen was geen optie. In een reflex sloeg ze op de claxon terwijl ze over de doorgetrokken streep het verkeer van de A20 in reed. In een ongekend helder ogenblik overzag ze de situatie. Ze botste met een klap tegen een auto en probeerde uit alle macht de controle over haar stuur te krijgen. Als een botsauto raakte ze een volgend voertuig en schoof onder de invoegende vrachtwagen. Ze kon niet eens gillen. Griezellig bewust van wat er gebeurde, hoorde ze het geluid van in elkaar frommelend metaal. Een adembenemende pijn, gevolgd door een dof, dreunend gevoel nam bezit van haar lichaam. En toen werd alles zwart.

De hemel was strakblauw en weids. Het pad dat voor haar lag, liep helemaal tot aan de horizon. Het was kaarsrecht, zonder ook maar enige bocht. Aan weerszijden van het pad lag een keurig gemaaide groenstrook met een sloot ernaast, waarvan het talud niet stijl was. In de sloot groeide riet, dat ruiste in de wind. Naast de sloten waren landerijen te zien, zonder hekken of prikkeldraad eromheen, zo ver als ze kon kijken. Oneindige, groene velden. Ze liep; het was een heerlijke wandeling. Ze genoot van de blauwe lucht en het frisse

groen. Ze liep zoals ze gewend was te lopen: ritmisch doorstappend, energiek. Haar hoofd was leeg, geen enkele gedachte verstoorde haar gemoedsrust tijdens de wandeling. Na een lange tijd werd het pad van rozige stenen ongelijker. Hier en daar groeide onkruid tussen de stenen en automatisch dacht ze dat degene die dit pad in beheer had een man als haar vader nodig had. Iemand met een praktische instelling.

Plotseling hoorde ze geluiden die niet thuishoorden in de serene sfeer. Ze hoorde stemmen en het gelach van kinderen. Op een van de weilanden zag ze hen spelen: Timo, Mischa en nog iemand. Ze buitelden lachend door het gras, uitgelaten en vrolijk. Yvonne voelde een knagend verlangen deel te mogen nemen aan hun uitbundigheid. Ze wilde hen roepen en vragen waar de brug over de sloot was. Maar op de een of andere manier weigerde haar stem dienst en haar voeten bleven doorstappen in een onverminderd tempo. Ze wierp het spelende drietal een melancholieke blik toe en zag dat ze met eenzelfde verloren blik terugkeken. Mischa stak haar hand naar haar uit. Bijna zette ze zich ertoe over de sloot te springen. Toch deed ze het niet, ze keek alleen een paar keer om. Bij de derde blik over haar schouder waren de kinderen verdwenen als sneeuw voor de zon.

Wat deed ze hier eigenlijk? Waar was ze, waar ging ze naartoe? Ze kon onmogelijk helder denken, het enige waar ze werkelijk toe in staat was, was lopen. En vragen bedenken. Waarom kon ze niet meespelen? Waar waren die kinderen gebleven? Was er wel een brug over de sloot? Zonder verder te komen dan het bedenken van vragen, stapte ze door. Niet meer zo kwiek en genietend van het weer.

Na lange tijd brak opnieuw het geluid van stemmen door de stilte, nu aan de andere kant van het pad. Tussen de gouden korenvelden die de groene weilanden inmiddels hadden afgelost, ontdekte ze een man met een kind op zijn schouders. Hij zong Berend Botje terwijl het vrachtje op zijn schouders kraaide van plezier. Het was Hans. Een intens verlangen om bij hem te zijn en Danny van hem over te nemen en te knuffelen overviel haar. Haar binnenste schreeuwde zijn naam en reikte naar hem. Ineens vonden hun blikken elkaar. Ze kon niet praten, haar mond, haar hersenen, niets wilde meewerken. Smekend

keek ze van hem naar hun kind. Hans keek vragend en verdrietig terug. Toen verscheen er een vrouw achter hem, een vage gestalte. Ze riep zijn naam en hij draaide zich om. Samen met Danny liep hij weg. En ook zijzelf liep weg, zelfs al wilde ze stoppen. Ze wilde huilen. Op haar knieën neervallen en zoeken naar een manier om aan de andere kant van die sloot te komen. Het lukte niet.

Terwijl het plaveisel van het pad onder haar voeten plaatsmaakte voor modder en de weilanden van plaats ruilden met bebossing die veel weg had van een regenwoud, stapte zij door. Ze voelde zich eenzaam, was niet vertrouwd met een omgeving als deze, die zowel ontzag als angst bij haar opriep. Ze zag een koppel ara's opvliegen, opgeschrikt door onbekende geluiden. Rondzoemende insecten irriteerden haar, maar ze zag onder hen ook prachtige vlinders, soorten die ze nooit eerder had gezien. Het woud dat het pad aan weerszijden flankeerde, bestond uit torenhoge bomen en dicht struikgewas. Ergens tussen de bomen zag ze schimmen bewegen en ze was ervan overtuigd dat het mensen waren. Ze aarzelde, keek om zich heen. Haar intuïtie vertelde haar dat van het pad afwijken gevaarlijk was. Maar ze had hulp nodig. Ze wilde niet alleen over dit pad lopen, dat voor haar gevoel nergens naartoe leidde. Ze verdrong haar angst voor griezelige dieren ver naar achteren in haar hoofd en haalde diep adem. Toen week ze van de weg af.

“Help! Wie daar ook is, ik heb hulp nodig”, riep ze. Ze bleef haar uitroep herhalen, onderwijl schichtig om zich heen kijkend. “Help me alsjeblieft, ik heb hulp nodig!”

Haar voeten raakten doorweekt, de bodem van het woud was op vele plaatsen drassig. Ze zakte er keer op keer enkeldiep, en soms zelfs tot haar kuiten, in weg. Ze probeerde niet na te denken bij wat ze deed, maar zag in gedachten bloedzuigers op haar blote benen verschijnen en wormen en slangen rond haar voeten krioelen. Omhoog kijkend zag ze de plukjes blauwe lucht boven het dichte bladerdak langzaam van kleur veranderen. Het stralende blauw maakte plaats voor grijs, dat langzaam maar zeker overging in diep, donker zwart, dat al gauw heel de wereld opslokte.

Fijne regendruppels daalden op haar neer. Ze liep niet meer, maar zat aan het strand, met haar knieën opgetrokken, haar kin er bovenop. Ze zat er al heel lang, want ze was tot op het bot doorweekt. Dat wist ze, maar het deed haar niet. Voor haar lag de zee. Ze wist dat het de zee was en niet het Haringvliet, of het Spui of enig ander water dat ze kende. De lucht was loodgrijs, de druilerige regen was van het soort waar geen einde aan leek te komen. Omdat de wind van zee kwam, proefde ze dat het water op haar lippen zout was. Of was dat van haar tranen? Links en rechts van haar was strand, voor zo ver ze kon kijken. Achter zich had ze niet gekeken. Iets in haar vertelde haar, dat wat daar lag voor haar onbereikbaar was. Haar hoofd was volkomen leeg. Ze kon niet denken, niet herinneren, niet vooruit kijken. Binnenin haar was alleen maar leegte en het doffe besef dat deze leegte even oneindig was als het landschap om haar heen. Er was niets. Helemaal niets.

2

“Zo, nog een hapje. Ja, hap, hap... Frits, ik ben bijna klaar met deze. Dit is toch de laatste? Nog een hapje...”

“Ja, dit is de laatste, voedertijd is voorbij.”

“Hè, doe niet zo flauw.”

“Hoezo flauw? Ze horen het toch niet. En was het nu voedertijd of niet?”

Giechelgeluiden. Nat gevoel. Lippen, tong, smaak. Wat voor smaak?

“Ik ruim dit even weg, Lizette komt straks controleren of alles netjes is.”

“Kom, ik help je.”

Meer gegiechel. Gefluister. Wat is dat voor smaak? Zoet. Vla? Knippen. Fel, fel licht. Ogen dicht. Wegstervende voetstappen. Ogen open. Daglicht, niet vroeg. Vreemd besef. Niet vroeg? Vla hoort bij avondeten. Het raam biedt uitzicht op een grote tuin. Niet bekend. Hoge, oude bomen, bed bij het raam. Bed bij het raam? Nog een bed, nog één, nog één! Associatie: ziekenhuis? Waar ben ik?

“Hebben ze allemaal gegeten?”

“Ja, alles gaat zijn gangetje hier, Lizette. Troosteloos, maar zijn gangetje.”

“Ik wil niet dat je negatief praat tussen deze patiënten, Marga. Je kunt wel denken dat ze je niet horen, maar of dit werkelijk zo is, weet niemand.”

De milde berisping miste zijn uitwerking niet. De jongste van de twee vrouwen sloeg haar wimpers voor haar ogen en keek naar de punten van haar schoenen. De wat oudere verpleegster glimlachte toeschietelijk.

“Je meent het goed, Marga”, sprak ze. Ze boog zich over het bed dat het dichtste bij de deur stond en zei zacht: “Dag, Inge. Hoe gaat het met je? Je krijgt de groeten van Peter, weet je wel? Peter de Groot. Hij houdt veel van je. Word maar snel wakker, het is echt tijd om wakker te worden.”

Het was alsof de verpleegster tegen een kind sprak, vriendelijk, aanmoedigend. Yvonne kon de vrouw of het meisje in het bed niet zien. Ze kon zich niet bewegen, tenminste, niet zoals ze zou willen. Ze leek vastgekleuisterd aan het bed, onmachtig iets uit te richten. De twee verpleegsters begaven zich naar het tweede bed in de zaal. Daarin lag iemand die constant heen en weer bewoog met het hoofd.

“Annelies? Annelies! Niet zo met je hoofd schudden, daar word je draaiërig van”, sprak de verpleegster tegen haar. “Straks komt je moeder weer, ze zal nieuwe muziek voor je meebrengen. Beethoven, geloof ik. Vind je dat prettig? Vast wel.”

Van het tweede bed naar het derde, het bed naast dat van haar. Yvonne kon in haar ooghoeken zien dat de zaal ophield na haar bed, zij was dus de laatste. Was zij net zoals die anderen?

“Goedenavond, Lilly. Ben je gekalmeerd, voel je je wat beter? Je man komt straks bij je kijken, hij is blij dat het steeds beter met je gaat.”

Lilly maakte kreunende geluiden als antwoord, Yvonne zag een pluk grijs haar, een glimp van een verweerd gezicht. De twee verpleegsters kwamen nu naar haar bed. Ze keek hen met wijd opengesperde ogen aan, wanhopig zoekend naar de kracht om te spreken. Het ontbrak haar aan alles. Slechts haar wanhopige blik was getuige van de onmacht die haar beheerste.

“Dag, Yvonne. Je ziet er ongewoon helder uit, moet ik zeggen. Marga, was ze daarnet ook al zo?”

De jongere verpleegster keek net zo onderzoekend naar haar als de vrouw die Lizette heette.

“Nu je het zegt. Nee, niet dat me was opgevallen. Yvonne?”

De vreemde ogen in de evenzo vreemde gezichten namen haar met speurende blik op.

“Yvonne, kun je ons verstaan?”

Het staren naar de twee vrouwen dreef tranen in haar ogen. Het was vreselijk om niets anders te kunnen dan alleen maar staren. Tranen vulden haar ogen tot deze overliepen en natte sporen over haar wangen trokken.

“Verdraaid, Marga, volgens mij is ze bij. Haal dokter Weijers, snel!”

De enige delen van haar lichaam die op haar bevelen reageerden, waren haar ogen. Nu wilde ze deze sluiten, om de tranen kwijt te raken. Ze wist niet waar ze was, of wat er aan de hand was, maar een gevoel van grote opluchting stroomde door haar heen. Ze opende haar ogen toen ze voelde dat Lizette op het bed was gaan zitten en haar handen beetgepakt had.

“Yvonne, ben je nog wakker?”

Yvonne knipperde haar tranen weg, zocht de blik van de verpleegster en zag dat die wederom bevestiging vond. In de zaal weerklonk een zware mannenstem.

“Wat is er aan de hand? Denken jullie echt dat Yvonne Abrahamse wakker geworden is?”

De eigenaar van de stem had een hoekig gezicht. Boven zijn donkerbruine ogen had hij borstelige wenkbrauwen en kraaienpootjes wezen op een vrolijke natuur. Zijn zwarte haar was wild en weerbarstig, zijn lichaam leek meer op dat van een mijnwerker dan van een dokter. Yvonne voelde zijn ongelovige blik op zich gericht.

“Yvonne Abrahamse?”

Als ze gekund had, dan had ze hem met liefde toegesnuwd dat hij niet zo hard moest praten. Ze had bijzonder graag willen roepen: *ja, ik ben het, wie anders?* Maar dat was onmogelijk. Alleen haar ogen leken geen onderdeel uit te maken van haar verder volkomen onwillige lijf. De dokter bleek genoeg te hebben aan de uitdrukking daarin.

“Verdraaid. Ik geloof dat je gelijk hebt. Wat nu?”

Wat nu? Help me! Zorg dat ik me kan bewegen!

“Moeten we haar naar een andere zaal brengen?”

“Daar moet eerst plaats zijn. We moeten morgenochtend direct revalidatie inschakelen en we moeten haar familie op de hoogte stel-

len. Yvonne, wil je je ouders zien? Kun je me begrijpen? Knipper dan tweemaal met je ogen voor ja en driemaal voor nee, kun je dat?"

Ja! Yvonne knipperde tweemaal met haar ogen, voelde hoe een traan haar gezichtsveld belemmerde en knipperde noodgedwongen nog een paar maal. *Verdorie, ik bedoel ja, snap je dat? Ja!*

De dokter grinnikte, alsof hij precies begreep wat er in haar omging.

"Volgens mij was dat ja. Lizette, veeg haar tranen eens weg. Yvonne, nog één keer, begrijp je me?"

Knipper. Knipper. Genoeg zo?

"Ze begrijpt ons. Luister Yvonne, vanavond en vannacht moet je op deze afdeling blijven, morgen gaan we je verkassen. De medewerkers van revalidatie zullen een poging wagen je er bovenop te krijgen. Het zal een lange weg zijn, maar nu je eenmaal ontwaakt bent, is er weer hoop. Zet hem op meid, het leven is nog lang genoeg."

Zijn uitspraak bevreesdde haar. Wat bedoelde hij met het leven is nog lang genoeg? En met die vraag borrelde de volgende vraag in haar op. Wat deed ze hier, in een ziekenhuis? Haar naam was Yvonne en hoe vanzelfsprekend dat ook klonk, het klonk ook raar. Alsof het een kreet zonder inhoud was. Of ze haar ouders wilde zien... Wie waren haar ouders? Waarom was alles zo vaag en ver?

"O, Yvonne... Yvonne..."

De vrouw aan haar bed huilde tranen met tuiten. Ze was lang voor een vrouw, slank. Haar korte haar was grijs. Hoewel haar verschijning bekend was, kon Yvonne haar toch niet plaatsen. Volgens dokter Weijers was zij haar moeder. Ze heette echter niet Abrahamse, maar Nagels. Dit betekende iets, maar wat? De vrouw die haar moeder was, hield een van haar handen vast en drukte er af en toe een kus op. Haar hand voelde aan als iets van een vreemd wezen, niet van haar in elk geval. Het gevoel erin was dof en onwerkelijk.

"Is ze echt bij?" vroeg de vrouw aan de dokter.

Die knikte geestdriftig.

“Nou en of. De wonderen zijn de wereld nog niet uit. Maar dat ze bij is uit haar coma wil nog niet zeggen dat alles weer terugkomt bij het oude.”

Coma?

“Ze heeft weliswaar geen aantoonbare hersenbeschadiging opgelopen, niemand weet precies wat de gevolgen van een dergelijk lang coma zijn.”

Een dergelijk lang coma? Hoelang dan?

“Er zijn gevallen bekend waarbij de patiënt volkomen geneest, maar die zijn niet groot in aantal. Het zal vooral aan Yvonne zelf liggen, aan wat zij aankan.”

Het liefste was ze de dokter aangevlogen. Ze had hem door elkaar willen schudden en hem toe willen schreeuwen: *Zeg het me, zeg me hoelang ik in coma heb gelegen! Wat is er met me gebeurd? Zeg het me!*

Maar ze kon zich niet bewegen. Ze kon niet praten, laat staan hem iets naar zijn hoofd slingeren. De grijze vrouw aan haar bed wierp haar een diep verdrietige blik toe en kreunde: “O, Yvonne, alles is zo veranderd... Wat moet je nu toch?”

De zaal waar ze haar naartoe hadden gebracht, verschilde wezenlijk van de voorgaande. Daar was het rustig geweest, de muziek van Beethoven stond er zacht aan voor de patiënte naast haar. Maar er kwam niet veel bezoek en de patiënten zelf maakten weinig geluid. Yvonne begreep dat in dat zaaltje de meest hopeloze gevallen van het ziekenhuis hadden gelegen. Dus zij was een hopeloos geval geweest. Of was ze dit nog steeds? Want de drukte om haar heen in de nieuwe zaal, bezorgde haar een ongekende verwarring. Niets leek wat het was, alles was anders. Niet alleen maar nieuw, of vreemd, maar ook fragmentarisch. Haar werkelijkheidsgevoel lag overhoop. Soms waande ze zich in een nachtmerrie. De patiënten op deze zaal waren luidruchtig. Ze maakten dierlijke geluiden, sommigen schreeuwden, anderen lachten als idioten. Aan de ene kant had ze precies door dat het gedrag van haar medepatiënten abnormaal was, maar aan de andere kant was dit toch ook de werkelijkheid. Haar werkelijkheid. En

in haar hoofd? Daar was het een warboel. Beelden tuimelden over elkaar, vormden geen samenhangend geheel. Gebeurtenissen van een paar uur tevoren, waren na korte tijd vervaagd en smolten samen met de fragmenten van haar verleden. Niets was stabiel, niets was begrijpelijk. Yvonne. Dat was haar naam, zo noemde het verplegend personeel haar en ook de grijze vrouw, van wie men zei dat ze haar moeder was. Soms zag ze een glimp van haar terug in de warboel van beelden in haar hoofd, maar nooit zoals ze nu was: grijs, vermoeid, gerimpeld. Van het gesprek dat de dokter met haar moeder had gevoerd, kwam af en toe een deel terugdrijven naar de oppervlakte. En één dringende, angstige vraag bleef daarbij terugkomen: hoelang had ze in coma gelegen? Hoeveel jaren had ze gemist?

“Yvonne Abrahamse? Ik ben Elleke Nieuwkerk, logopediste. Ik ga proberen je spraak terug te laten komen. Begrijp je wat ik zeg?”

De mollige vrouw met de doordringende ogen sprak hard, alsof ze tot een dove sprak. Maar Yvonne hoorde alles uitstekend. Ze kon niet altijd even helder denken, haar gehoor daarentegen was prima. Ze had intussen ontdekt dat haar gezicht vrij normaal dienstdeed. Uitdrukkingen als ongeduld, boosheid, angst of pijn kon ze zonder moeite tevoorschijn toveren. Zelfs wat grommende geluiden ontsproten aan haar keel, inherent aan haar humeur. Nu liet ze een ontevreden gegrom horen en keek van de vrouw weg.

Ik ben geen klein kind; en doof ben ik ook niet.

“Mooi. Dan gaan we rustig wat oefeningen proberen.”

De geluidssterkte nam een beetje af, Elleke Nieuwkerk scheen haar reactie te begrijpen. De oefeningen bestonden uit het maken van de meest vreemde geluiden, die allemaal onderdeel vormden van het dagelijkse spraakpatroon. Uit al die klanken zouden ze ooit weer woorden moeten gaan vormen. Al na één les was Yvonne de wanhoop nabij: niets werkte zoals zij wilde. Haar ledematen niet, haar hals niet, haar mond niet. Net als haar lotgenoten in de zaal kreeg ze niet veel meer over haar lippen dan een walgelijk klinkend oergekreun.

De revalidatiearts was zo mogelijk nog genadelozer dan de logopediste. Driemaal daags onderging ze een behandeling, bestaande uit een intensieve massage die haar geradbraakt achterliet. Het enige lichtpuntje dat dit gekneed en gesjoemel met haar ledematen opleverde, was het besef dat in haar onwillige lichaam zeker nog gevoel school. Pijn voelde ze maar al te goed. Toch riepen haar reflexen vragen op bij de fysiotherapeut die Ruud Weijers op fluisterton wees op het zinloze van een dergelijk intensieve behandeling. De dokter was echter onverbiddelijk. Hij was van mening dat ze een maand of twee moesten doorgaan.

Een maand of twee? Hoelang is dat wel niet? Een maand of twee. Ik wil hier weg, ik wil leven, bewegen! Waarom herinner ik me zo weinig, waarom is het zo'n zootje in mijn hoofd?

Ook al begreep Yvonne zelf niet goed hoe ze het deed, vanaf die eerste dag op de nieuwe zaal telde ze de dagen dat ze in het ziekenhuis verbleef. Er was iets met cijfers dat haar innerlijk beroerde, alsof die haar hielpen orde te scheppen in de chaos. Cijfers voelden vertrouwd.

Na drieënveertig dagen te hebben geteld, stond opnieuw de mijnwerkerdokter aan haar bed. Hij kneep zijn wenkbrauwen naar elkaar toe en baste: "Yvonne, je stelt me teleur. Ik had werkelijk vertrouwen in je, maar zoals het zich laat aanzien heb ik me in je vergist."

Zijn knorrige opmerking bezorgde Yvonne kippenvel. Woede borrelde in haar op. Ze stootte een onsamenhangende reeks van geluiden uit.

Waar heb je het over, malloot? Ik weet niets. Niemand vertelt me iets en ik moet maar meewerken? Loop naar de maan!

"Wat moet ik daar nu mee? Versta je zelf wat je uitkraamt? Of is het gewoon niets en heb je je coma ingeruild voor het leven van een primate of zo?"

De woede nam onwaarschijnlijke vormen aan. Het leek alsof in Yvonne's binnenste een vulkaan uitbarstte. De woede stroomde door haar aderen als lava die als een opwekkende stroom op haar armen

en benen, lijf en hoofd werkte. Als een wild dier begon ze om zich heen te slaan terwijl ze schrille, woeste kreten slaakte.

Hoe durf je zo tegen me te praten? Wie denk je wel dat je bent, dat je me zomaar ongestraft kunt vernederen?

Met een klap belandde ze tegen het rekwerk dat juist om het bed zat om haar te beschermen tegen wat er nu gebeurde. Volkomen in de ban van haar eigen razernij rolde ze van links naar rechts tegen het rek, tot het bed danste op zijn dragers. Haar uitzinnige gegil vulde haar oren, haar geest. De dokter verdween van haar netvlies en ook de zaal loste op. De herrie stopte plotseling en ze zag dat ze geheel ergens anders was dan in de zaal van het ziekenhuis.

Hé, ik ken dit. Dit is de Voorstraat, hier heb ik vaak genoeg gelopen, ik ben hier immers naar school gegaan. Het is marktdag. Er zijn zoveel mensen op de been. Eigenlijk zouden ze hier auto's moeten verbieden op marktdag, het is ongehoord dat ze nog steeds zomaar rond mogen rijden tijdens deze drukte. Wat een zalig weer. Het is zo lekker warm en het ruikt naar Vietnamese loempia's, hmmm... Zo zou ik uren kunnen lopen, genietend van het zonnetje, de geuren opsnuivend. Straks koop ik een ijsje, zo één met banaan en slagroom. Kijk dat joch nu op dat fietsje. Wat een snoepje! Wat neuriet hij, 'Berend Botje'? Berend Botje, ging uit varen... Leuk. Maar ... wat doet hij nou? Waar gaat hij heen? Hé, jongetje, niet doen, dat is gevaarlijk! Er komt een auto aan. Hé jongetje, jongetje, luister naar me: niet doen! Kijk uit met die auto. Nee! O, nee...

“Yvonne?”

Het was haar moeder. Ze keek op haar neer met grote, wezenloze ogen.

“Mam.”

Het klonk vreemd diep, vervormd. Maar het was een woord. De grijze vrouw zakte verbluft op haar stoel neer. Een tijdje staaarde ze ongeloofig naar haar. Toen fluisterde ze: “Yvonne? Zei je ‘mam’?”

“Mam.”

Ze stond versteld van zichzelf. Elleke Nieuwkerk had haar niet veel verder gekregen dan wat gekreun en gesteun en de fysiothera-

peut had haar ledematen niet kunnen ontwaken. Maar de genadeloze dokter had haar in een eruptie van bewegingen en kreten zo ver gekregen dat ze weer bewust was geworden van haar lichaam. Hij stond van een afstandje toe te kijken, met een voldane grijns op zijn hoekige gezicht.

“Ze had alleen maar wat aanmoediging nodig, mevrouw Nagels, dat was alles.”

Zijn zelfgenoegzaamheid bezorgde Yvonne opnieuw woedekriebels. Deze keer hield ze zich echter in. Veel meer dan ‘mam’ leek niet in haar op te komen, maar voor het moment was het zien van de ontroering in haar moeders ogen voldoende.

Op dag achtennegentig was ze zo ver dat ze zich een beetje verstaanbaar kon maken. Het bleef echter zeer moeilijk de woorden in de juiste volgorde uit te spreken. Op de een of andere manier wilde de volledige samenwerking tussen haar mond en haar hersenen maar niet tot stand komen. Ze werd er wanhopig van. Hoe harder ze probeerde de correcte dingen te zeggen, des te erger waren de mislukkingen. Als ze moe was, kon ze helemaal niet uit haar woorden komen en die vermoeidheid volgde meestal op de massagebehandelingen. De revalidatie werd steeds een beetje uitgebreid. Zo leerde ze opnieuw haar spieren te beheersen, iets wat langzaam maar gestaag vooruit ging. Bezoek kreeg ze dagelijks, maar alleen van haar vader en moeder en af en toe van haar broer en zus. Bij vlagen herinnerde ze zich gebeurtenissen van haar leven voor het ongeluk, maar een helder beeld kreeg ze niet. De herkenning voor wat betreft haar vader en moeder was uitgegroeid tot een helder besef dat zij inderdaad haar ouders waren. Bij haar broer en zus was dit allemaal wat vager. Toch accepteerde ze hun aanwezigheid zonder zich in het bijzonder in te spannen hun vragen te stellen. Op deze achtennegentigste dag na haar ontwaken uit haar coma had het idee, om dieper op de materie in te gaan, vaste vormen aangenomen. Ze moest weten wie ze was, waar ze vandaan kwam, hoe haar leven was voor ze dit kwijt-raakte.

De meest geschikte persoon om haar eerste vragen aan te stellen, vond ze dokter Ruud Weijers, de bonkige arts die haar zo ruw wakker had geschud. Hij kwam om de paar dagen even een kijkje bij haar nemen en liet geen gelegenheid voorbij gaan haar te prijzen met haar vooruitgang. Net zo goed als dat hij haar prees, keurde hij de nukkige buien die ze zo nu en dan had, af in niet mis te verstane woorden.

“Dokter Ruud? Wil je vertellen ... dat coma van mij, hoelang?”

Het was duidelijk dat hij geen haast had verder te gaan, want hij nam plaats op de stoel naast haar bed en strekte zijn benen relaxt languit, de voeten losjes over elkaar.

“Zeven jaar.”

Zijn antwoord sloeg Yvonne met stomheid. Ze wist dat ze lang buiten bewustzijn geweest was, maar zeven jaar?

“Zo lang?”

“Ja. Voor je hier gebracht werd, heb je bijna vijf maanden in een gewoon ziekenhuis gelegen. Je was het slachtoffer van een zwaar auto-ongeluk, volgens je dossier zou je het eigenlijk niet overleefd moeten hebben. Buiten diverse botbreuken en ernstige inwendige verwondingen had je ook een schedelbasisfractuur. Voor zo ver kon worden nagegaan was er niets vitaals geraakt in je hersenen, maar de breuk in je schedel zorgde voor heel wat narigheid. Het vocht kon niet weg en er hoopte zich bloed op onder het hersenvlies. Er moest een spoedoperatie worden uitgevoerd, die op zich wonderwel slaagde. Maar al met al vertoonden je hersenen geen activiteit, zelfs niet na een week intensive care. De doktoren waren het erover eens dat je hersendood was. Zij waren van mening dat als je ontkoppeld zou worden van de apparatuur, je binnen zeer korte tijd zou inslapen. De vraag of ze dit mochten doen, werd aan je familie voorgelegd en zij hebben toegestemd.”

Dus ze wilden me gewoon dood laten gaan? Wat voor familie is dat? Ik ben helemaal niet dood; ik was niet dood!

“Dit ... euthesia! Mag niet!”

“Euthanasie, bedoel je. Nee, actieve euthanasie is niet toegestaan, al wordt er in gevallen als die van jou wel eens een oogje dichtgeknepen. Wat de artsen gedaan hebben, was geen actieve euthanasie.

Je bleef gekoppeld aan het infuus en medicatie en pijnstillers bleven op je 'menu' staan, maar de beademings- en bewakingsapparatuur werden stopgezet. Men verwachtte dat je niet op eigen kracht zou blijven leven, maar daar had jij andere gedachten over. De eerste twee dagen na het afkoppelen had je het regelmatig benauwd. Toch bleef je ademen, je bleef doorgaan. Dat was voor je familie het sein om te vragen of de bewakingsapparatuur weer aangesloten mocht worden. Er werd een hersenscan gemaakt en hoewel die weinig verbetering toonde, werd toch duidelijk dat je alles behalve dood wilde. In een paar weken tijd veranderde de coma van volledig vegeteren, tot een punt dat je af en toe je ogen open had en de basisfunctie van het opnemen van voedsel zich een beetje herstelde. Als je gevoerd werd, kon je eten. Alleen vloeibaar voedsel, maar je was niet meer volkomen afhankelijk van allerlei machines. Helaas trad er sindsdien geen enkele verandering op in je toestand. Lichamelijk herstelde je dusdanig, dat als je volledig gerevalideerd bent, je waarschijnlijk weer redelijk normaal zult kunnen functioneren. Nogmaals, in je hersenen is voor zo ver wij kunnen nagaan geen werkelijke schade aangericht. Je zou kunnen zeggen dat er ergens een contactje losgegaan is. Dit heeft zich door de jaren heen hersteld."

Yvonne rilde onder de mededelingen van dokter Weijers. De gedachte dat ze jarenlang als een mummie in bed had gelegen, slechts af en toe met open, doch niets ziende ogen en slurpend van een lepel in de hand van een verpleger, vervulde haar met afschuw. Walgelijk was het. Onmenselijk. Was ze maar doodgegaan toen. Wie was ze nu eigenlijk? Wie zat er nog op haar te wachten, een wereldvreemd, invalide mens? Tranen vulden haar ogen. Tranen van woede, van onmacht.

"Niet leuk!"

"Nee, niet leuk, Yvonne", gaf Ruud met verbazend tedere stem toe. "Het zou niemand moeten overkomen. Neemt echter niet weg dat het toch gebeurt. Jou is het gebeurd, jij zal moeten leren leven met de wetenschap dat zeven jaren aan je voorbijgegaan zijn zonder dat je er iets van hebt gemerkt. Je zult moeten leren aanvaarden dat het leven voor jou nooit meer hetzelfde zal zijn. Maar ik garandeer je

dat als je dit doet, je ooit weer geluk zult kennen. Jouw leven is niet voor niets doorgegaan. Alles heeft zo zijn reden en zelfs al kom je er nooit achter wat de diepere zin achter dit alles is, dan nog ligt voor jou de weg open naar een nieuw begin.”

En hoewel de woorden van de vriendelijke arts als troost bedoeld waren, kwamen ze voorlopig nog niet aan bij Yvonne.

“Mam? Ik wil ... jij vertellen, mij, vroeger. Niet ver.”

“Je bedoelt ... over jou vertellen, maar niet van lang geleden?”

Yvonne knikte opgelucht. Het kon zo ontmoedigend moeilijk zijn de juiste volgorde in haar woorden te krijgen. Ze was al blij dat haar stem elke dag een beetje minder gorgelend klonk. De oergeluiden begonnen plaats te maken voor een meer menselijke stem.

Haar moeder frunnikte aan haar blouse, ze had haar gezicht naar beneden gekeerd. Het was Yvonne duidelijk dat ze moeite had met het vinden van een openingszin.

“Moet gewoon vertellen. Ik moet horen.”

De verlegen blik in haar moeders ogen voorspelde niet veel goeds. Yvonne zette zich innerlijk schrap.

“Het is zo moeilijk om... De dag dat je het ongeluk kreeg, was je op weg naar je werk. Je was boekhouder op een architectenbureau, een middelgroot kantoor in Rotterdam. Voordat je boekhouder werd, heb je heel wat studies doorlopen. Eerst heb je de havo gedaan, toen het VWO, daarna SPD. Je was een tovenaars met cijfers, weet je. Die laatste twee studies heb je 's avonds gedaan. Je werkte eerst parttime op kantoren en vond uiteindelijk een baan als boekhouder op een klein kantoortje. Dat was een leuke opstap, zo bleek na een jaar, want toen kon je al als echte boekhouder bij Van Mees en Zoon beginnen. Je verdiende aardig wat, geloof ik.”

Er kwamen slechts vaag wat beelden door, alsof Yvonne deze door een beslagen bril zag. Een groot, donkerbruin bureau. Een meisje met een stapel papier in haar handen. Een oudere man, schuddend met zijn hoofd, lachend naar haar.

“Niet alleen werk. Ik hoe oud ben?” vroeg ze een beetje ongeduldig, nieuwsgierig naar de meer persoonlijke kant van haar leven.